

Εκταση **1.496** τ. χλμ. Κάτοικοι **81.780 (2011: 85.160)**

Ο νομός Ρεθύμνης βρίσκεται ανάμεσα στα Λευκά Όρη και τον Ψηλορείτη (την Ίδη). Συνορεύει ανατολικά με το νομό Ηρακλείου και δυτικά με το νομό Χανίων. Το έδαφός του είναι ορεινό κατά 67% και ημιορεινό κατά 17%. Προεκτάσεις των δύο οροσειρών αποτελούν οι κορυφές: Κρυονερίτης (1.312 μ), Σορός (1.186 μ), Βουβάλα (947 μ), Τσιλιβδίκας (929 μ), Βρύσινας (858 μ), Ταλλαία όρη (1.083 μ), Κέδριο (1.727 μ), Ξηρό (904 μ).

Οι πεδιάδες αντιπροσωπεύουν το 16% του εδάφους του και βρίσκονται κυρίως στις επαρχίες Ρεθύμνης και Μυλοποτάμου. Πεδινή είναι και η Αγία Γαλήνη στην επαρχία Αγίου Βασιλείου. Μια κατάφυτη από ελιές και οπωροφόρα κοιλάδα ανοίγεται μεταξύ της Ίδης και του Κεδρίου. Χωρίζεται στα δύο από το βουνό Σάμιτος. Στη βορινή πλευρά της ονομάζεται Ασωμαθιανός κάμπος, ενώ στα δυτικά Σμυλιανός κάμπος. Εντυπωσιακά είναι τα φαράγγια Κουρταλιώτη, Κοτσουφού και Πατσού.

Την πεδιάδα του Μυλοποτάμου διαρρέει ο Γεροπόταμος. Στο Λυβικό πέλαγος εκβάλλουν ο Πλατύς και ο Κουρταλιώτης.

Ο πληθυσμός του νομού Ρεθύμνης φτάνει τους 81.781 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 2001 και είναι αυξημένος κατά 16,7% σε σχέση με το 1991. Πρόκειται για μια από τις μεγαλύτερες πληθυσμιακές αυξήσεις που μετρήθηκαν στην τελευταία απογραφή. Μάλιστα στις δεκαετίες του 1950 και του 1960 παρουσιαζόταν χαρακτηριστική ελάττωση του πληθυσμού, φαινόμενο που δεν συναντιόταν σε άλλο νομό της Κρήτης.

Ο πληθυσμός ασχολείται με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τη βιομηχανική παραγωγή, τις υπηρεσίες. Εντατικότερα καλλιεργούνται οι ελιές αλλά και τα αμπέλια, τα δημητριακά, τα κηπευτικά και τα οπωροφόρα δένδρα.

Πρωτεύουσα του νομού είναι το γραφικό και ιστορικό Ρέθυμνο (κάτοικοι 23.350, πληθυσμός δήμου Ρεθύμνου 2011: 54.900) που μαγεύει τον επισκέπτη. Το βενετσιάνικο κάστρο, η Φορτέτζα, χτίστηκε το 1580 και δεσπόζει στην πόλη. Βενετσιάνικα αρχοντικά διατηρούνται ακόμη, όπως και παλιές εκκλησίες και τζαμιά και μαρμάρινες βρύσες και θολωτά ισόγεια.

Το βενετσιάνικο λιμάνι είναι η καρδιά της παλιάς πόλης που την αγκαλιάζει η νέα πόλη.

Ανατολικά απλώνεται μια θαυμάσια αμμουδιά. Νότια υψώνεται το βουνό της Βρύσιας. Ανατολικά οι κορυφές του Ψηλορείτη.

Το Ρέθυμνο είναι χτισμένο στο ίδιο σημείο που βρισκόταν στην αρχαιότητα η Ριθυμνία ή Ριθύμνη. Η πόλη διατηρήθηκε στα χρόνια της ρωμαιοκρατίας και γνώρισε ιδιαίτερη ακμή τα χρόνια της βενετσιάνικης κυριαρχίας, στην οποία οι κάτοικοι αντιστάθηκαν με πείσμα.

Κτίριο χαρακτηριστικό του βενετσιάνικου περάσματος είναι η Λότζια. Χτίστηκε περί τα μέσα του ΙΣΤ' αιώνα και έχει αναγεννησιακά χαρακτηριστικά. Εκεί, γίνονταν οι συγκεντρώσεις και οι συσκέψεις των Ενετών αρχόντων. Επί τουρκοκρατίας μετατράπηκε σε τζαμί και αργότερα έγινε Μουσείο, ένα από τα παλιότερα της Κρήτης. Σήμερα στεγάζει το παράρτημα του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων.

Σε απόσταση 23 χλμ. από το Ρέθυμνο βρίσκεται η ιστορική μονή Αρκαδίου, όπου διοργανώνονται μεγάλες γιορτές κατά την επέτειο του ολοκαυτώματος. Επιγραφή αναφέρει ότι η πρόσοψη του ναού της μονής χτίστηκε το 1586.

Η πόλη διαθέτει αρχαιολογικό μουσείο, εκκλησιαστικό, ιστορικό - λαογραφικό, καθώς και μουσείο ενάλιας ζώνης. Στο μουσείο της μονής Αγίας Ειρήνης εκτίθενται αρχιερατικά άμφια, μίτρες και σταυροί του μητροπολίτη Θεόδωρου Τζεδάκη.

Τηλέφωνα: Λιμεναρχείο 283.10.22.276. Αστυνομία 283.10.22.289. Τουριστική Αστυνομία 283.10.28.156. Τροχαία 283.10.28.891. Δήμος 283.10.51.888. ΕΟΤ 283.10.56.350, 283.10.29.148. ΟΤΕ 283.10.59.300. Ταξί 283.10.250.00, 283.10.24.000, 283.10.22.316. Νοσοκομείο 283.10.27.491, 283.10.27.814.

Η ιστορία του Ρεθύμνου

Πορεία μέσα στον χρόνο:

Ριθυμνία, Ρίθυμνα, Ρείθυμνα, Ρήθυμνα, Ρέθυμνο(ν) είναι τα ονόματα με τα οποία φερόταν η πόλη. Πληροφορίες για την πορεία της στην αρχαιότητα δεν υπάρχουν, εκτός από τα χάλκινα και ασημένια νομίσματα που πιστοποιούν την ύπαρξή της. Η ακμή της πόλης συνέπεσε με τη βενετοκρατία, όταν το ελληνικό στοιχείο διακρίθηκε στις επιστήμες, τη ζωγραφική, την καλλιγραφία και την τυπογραφία.

Οι αριστοκράτες κατά κύριο λόγο κι ο λαός κατά δεύτερο, μετείχαν σε όλες τις επαναστάσεις επί Βενετσιάνων στο νησί. Ο «Μέγας Αρχων» Αλέξιος Καλλέργης που διατηρούσε φέουδα σε όλο το νησί, είχε την έδρα του στον Μυλοπόταμο Ρεθύμνης. Στα 1462, οι Ρεθυμνιώτες είχαν και μια αποκλειστικά δική τους: Οι Γαβαλάδες, ο Αργυρόπουλος και ο Μελισσηνός ξεσηκώθηκαν εναντίον των κυριάρχων αλλά προδόθηκαν από τον εβραίο Μαυρογόνατο και τον καθολικό ιερέα Λίμα. Ο ξεσηκωμός πνίγηκε στο αίμα των αρχηγών του.

Ο Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσα (1538), ο Ουλουσί (1567) και άλλοι πειρατές (1570) λεηλάτησαν την περιοχή, ενώ ο πειρατής Αλιτζαλή έκαψε την πόλη το 1571. Στα 1580, ολοκληρώθηκε το κτίσιμο της Φορτέτζα, του φρουρίου που δεσπόζει στην πόλη. Επί τουρκοκρατίας ήταν τόπος απαγορευμένος στους χριστιανούς ακόμα και για επίσκεψη.

Οι Τούρκοι πολιορκήσαν την πόλη τον Σεπτέμβριο του 1646. Οι Βενετσιάνοι απαγόρευσαν στους κατοίκους να φύγουν. Η μεγάλη έφοδος των Οθωμανών έγινε στις 10 Οκτωβρίου. Αποκρούστηκε αλλά οι Βενετσιάνοι φοβήθηκαν κι αποσύρθηκαν στο κάστρο, αφήνοντας ανυπεράσπιστα την πόλη. Μαζί τους πήραν και τον σοβαρά τραυματισμένο στρατηγό τους. Πέθανε στο κάστρο. Οι Τούρκοι πήραν εύκολα την πόλη κι έσφιξαν τον κλοιό τους γύρω από το κάστρο. Οι Βενετσιάνοι παραδόθηκαν στις 3 Νοεμβρίου του 1646. Εκατό αιχμάλωτοι στάλθηκαν στην Κωνσταντινούπολη ως πειστήρια για τη νίκη. Ανάμεσά τους βρίσκονταν δέκα λοχαγοί, είκοσι κατώτεροι αξιωματικοί και δέκα κορίτσια. Ανάμεσα στα κορίτσια ήταν και οι τρεις κόρες του παπά Βοριά. Τη μικρότερη την έκανε σουλτάνα του ο Μωάμεθ Δ΄

(1636 – 1691).

Οι περιπέτειες των κατοίκων της πόλης επί τουρκοκρατίας είναι κοινές με εκείνων της Κρήτης όλης. Τον Νοέμβριο του 1898, το Ρέθυμνο κυριεύτηκε από τους Ρώσους που έδωξαν τους Τούρκους από εκεί. Στα 1899, υψώθηκε η σημαία της αυτονομίας.

«Κατσούρμπος» και «Ερωφίλη»:

Την κωμωδία «Κατσούρμπος» τη γνωρίζουμε από ένα χειρόγραφο καθώς μάλλον ποτέ δεν τυπώθηκε. Την αποδίδουν στον Ρεθυμνιώτη Γεώργιο Χορτάτζη και την χρονολογούν στα πριν από το 1601 χρόνια. Θεωρείται έργο «γνήσιου ποιητή». Η υπόθεση είναι σχηματική, μια απλή ευκαιρία για τη δημιουργία ενός έργου πλούσιου σε γέλιο, ζωντανά, γρηγοράδα και ευστροφία, χωρίς να λείπει η αισχρολογία που όμως δεν ενοχλεί: Δυο νέοι αγαπιούνται, ένας πλούσιος γέρος θέλει την νέα, αποκαλύπτεται ότι είναι πατέρας της κι αυτή παντρεύεται τον καλό της. Στο έργο υπάρχουν ακόμα οι χαρακτήρες του παλικαρά και του δούλου του, του πονηρού υπηρέτη, του σχολαστικού, της μαυλίστρας κ.λπ. χαρακτήρων της ιταλικής κωμωδίας.

Ο Γεώργιος Χορτάτζης όμως έκλεισε την καριέρα του ως συγγραφέας παραδίδοντας μια τραγωδία που έρχεται κατευθείαν από την κλασική Αθήνα, την «Ερωφίλη»: Ο Φιλόγονος σκοτώνει τον αδελφό του και του παίρνει τον θρόνο της Αιγύπτου. Η κόρη του, Ερωφίλη, ερωτεύεται τον Πανάρετο, ορφανό που αγνοεί ότι είναι βασιλόπουλο. Ο Φιλόγονος δεν τον θέλει γαμπρό του. Οι δυο νέοι παντρεύονται κρυφά. Ο βασιλιάς το μαθαίνει και σκοτώνει τον νέο, προσφέροντας στην κόρη του «γαμήλιο δώρο» το κεφάλι και τα χέρια του Πανάρετου μέσα σε μια λεκάνη. Η Ερωφίλη αυτοκτονεί. Ο βασιλιάς ακούει τις φωνές των γυναικών του χορού και τρέχει να δει τι συμβαίνει. Ο χορός τον σκοτώνει επιτόπου.

Η τραγωδία είναι γραμμένη στο γλωσσικό ιδίωμα της Δυτικής Κρήτης και τυπώθηκε το 1637, στη Βενετία. Αναπτύσσεται σε πέντε πράξεις, τέσσερα χωρικά και τέσσερα ιντερμέτζα. Το έργο είναι εμπνευσμένο από το «Orbecche» του G. Giraldi, ενώ τα ιντερμέτζα είναι διασκευές από την «Ελευθερωμένη Ιερουσαλήμ» του Τορκουάτο Τάσο.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 6.6.2010)